

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Державний заклад
«Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»
Художньо-графічний факультет
*Кафедра теорії і методики
декоративно-прикладного мистецтва та графіки*

ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНЕ МИСТЕЦТВО В НАЦІОНАЛЬНІЙ СИСТЕМІ ХУДОЖНЬО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ: СУЧАСНИЙ ДОСВІД І ПЕРСПЕКТИВИ

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ
II Всеукраїнської науково-практичної конференції

*м. Одеса
16-17 березня 2022 року*

УДК 745/749:37(477)(062.552)
Д28

У виданні представлено тези II Всеукраїнської науково-практичної конференції, що відбулася 16–17 березня 2022 року в Державному закладі «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» з ініціативи кафедри теорії і методики декоративно-прикладного мистецтва та графіки. Конференція зби́рала воедино досвід митців-просвітників, викладачів мистецьких освітніх закладів різних рівнів, діячів культури і мистецтв задля налагодження діалогу країн і регіонів, популяризації мистецьких традицій, виявлення ролі декоративно-прикладного мистецтва в розвитку сучасної художньої освіти.

Координатор проєкту

О. В. Ткачук

Упорядники:

кандидат педагогічних наук, доцент *О. В. Ткачук*,
старший викладач *Т. С. Штикало*

Відповідальні секретарі:

О. В. Ткачук, Т. С. Штикало

Друкується за рішенням вченої ради
Державного закладу «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
(*протокол № 2 від 29 вересня 2022 р.*)

ISBN 978–966–927–868–5

© ДЗ «Південноукраїнський
національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського», 2022

Смичковська Ольга Михайлівна

*старший викладач кафедри образотворчого мистецтва
Державного закладу «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»,
член Національної спілки художників України
levverd@gmail.com*

Бакланова Олена

*здобувач вищої освіти ОС «бакалавр»
Державного закладу «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»*

НОНКОНФОРМІСТСЬКІ ТЕЧІЇ В УКРАЇНСЬКОМУ ОБРАЗОТВОРЧОМУ ТА ДЕКОРАТИВНОМУ МИСТЕЦТВІ

Ключові слова: *нонконформізм, український стиль, західноукраїнська школа, одеська школа.*

Рух нонконформізму в українському художньому та декоративному мистецтві виник у період «відлиги» 1960-х рр. та панував до 1980-х рр., коли став безсумнівним розпад тоталітарної системи. У новій течії знайшов відображення настроїв творчих верств України того періоду (основні центри — Київ, Одеса, Львів), які прагнули висловити протест проти нав'язуваних рамок соціалістичного реалізму. На противагу офіційній доктрині живописці намагалися перекинути місток від традицій авангарду до сучасного світового мистецтва. Вони опинилися у культурно-мисленнєвому та образно-символічному просторі пошуків нових засобів виразності.

Дослідники наголошують, що неофіційне мистецтво того часу відчувало вплив західної культури, а також виявило національну самобутність. Найчастіше нонконформізм характеризують як специфічну художню практику, яка базувалася переважно на національній естетиці модерністської орієнтації.

Така тенденція охопила всю Західну Україну. Відштовхуючись від схематичного впровадження окремих етнографічних артефактів у формат соцреалістичної картини, нонконформісти поступово наповнювали свої твори символами справжньої автентики. Опорою цього напрямку у мистецтві стали львівська та закарпатська школи. Вони розвивали національні тенденції живопису, графіки, декоративного мистецтва через призму європейських стильових художніх напрямів — ар-деко, постімпресіонізму, експресіонізму. Фольклор

перестав вважатися провінційним архаїчно-селянським пережитком, він став самостійним елементом народної творчості.

У 1960–1970-ті основним напрямком розвитку «суворого стилю» стало повернення до творчості художників 1920-х, твори яких осмислювалися як знакові та «національно орієнтовані». Так, М. Вайнштейн у роботі «Лікбез» (1960) звертається до творчості бойчукіста В. Седляра. У пошуках «українського стилю» західноукраїнські нонконформісти звертаються до архетипів, легенд, подій та героїв національної історії, іконографії народної картини, святково-обрядових дійств, мотивів українських народних пісень. Найяскравіше риси національної автентики виявлялися в етнокультурних регіонах, де продовжувала розвиватися обрядовість, у тому числі церковна, підтримувалися традиції та святкові ритуали. Приклад західноукраїнських шкіл надихнув художників Центральної України — Г. Якутович, Т. Яблонську, І. Кушнір, Г. Зубченко, В. Зарецького, О. Губарева та ін.

В оточенні українського андеграунду (у Києві — О. Суммар, В. Ламах, Г. Гавриленко, О. Лимарьов, О. Левич, І. Марчук, Ф. Гуменюк, О. Дубовик, О. Горська; у Львові — Р. Сільський, школи К. Звірінського, в Ужгороді — «неформальна академія» Ф. Манайла) формувався одеський нонконформізм. Його особливістю стала ідеологічна незаангажованість. Нонконформізм виражався не в політичному дисидентстві, а в художній опозиції, пошуках нової професійної мови, адекватної сучасним напрямкам у мистецтві.

Це був нонконформізм ліричного посткостандіївського, а також європейського духу. Найяскравіше ці тенденції проявилися у роботах Ю. Єгорова, Л. Яструб, В. Стрельникова, А. Сазонова, В. Маринюка, Р. Макоєва, С. Рахманіна. Мистецтво одеської школи — світле, життєрадісне, не зациклене на драматичних сюжетах та літературній формі, не прагне до наративів і повчань. Воно відображає пошуки форм та методів вираження, увага приділяється композиції, кольору, простору. Тонкість колірних відносин та «світлоносність», цілісність форми, перевага логіки пластики над сюжетністю наповнюють роботи одеситів легкістю та оптимізмом. Унікальність творчості одеських художників-нонконформістів — у «формальній вишуканості художньої мови, оригінальності композиції, колірної та світлової виразності та ще в “чомусь”, що є суттю живопису у розумінні художників Півдня» (В. Басанець). Загальний настрій творів — романтичний, відсторонено-медитативний, без прямої критики навколишнього світу, без відкритого художнього філософствування.

Звідси оцінка одеського нонконформізму як «тихого протесту» проти пафосних плакатно-верстатових робіт соцреалізму.

Деякі дослідники знаходять у них пошук національної естетики у площині іконографії українських південних краєвидів за стилем К. Костанді, а також у «абстрагованій автентичі». Однак пошуки одеситів не укладаються в рамки національних форм, вони взагалі поза будь-якими символами, знаками, шаблонами. Одеська школа склалася під впливом багатьох культур, їй притаманне розмаїття, яке неможливо утиснути в будь-які стандарти. Воно набагато ширше, виходить за межі однієї народності, однієї мови та світогляду. У нонконформізмі Одеси відображено безліч стилів: ікона, народне мистецтво, фольклор, міфологізм, архаїка, раннє Відродження, бароко, присутні елементи європейського, російського та українського авангарду, постімпресіонізм, кубізм, фовізм, абстракціонізм, конструктивізм, мінімалізм тощо. Йому притаманна модерністська естетика: абстракція, умовність, елітарність, ієрархія цінностей та змістів, зосередження на засобах вираження, колористика та світло. Естетику авангарду початку століття можна побачити в оформленні Одеського літературного музею («Зал сучасної літератури» В. Цюпко, «Південь зростання» О. Стівбур, «Література 1920-х років» С. Савченко). У його розписах (холодна енкаустика) видно особливості одеського монументального мистецтва: декоративність, чистота кольору з білою домінантою, графічність, силуетність фігур, вкраплення текстів, колажність.

Отже, нонконформісти Одеси як частина загальнокультурного явища андеграунду також склали альтернативу офіційному ідеологічному мистецтву. Проте одеський нонконформізм не ставив собі політичних завдань чи боротьби з офіційною ідеологією, у ньому йшов пошук нової пластичної мови, стилю і методів самовираження. Причому, на відміну від Києва, Львова та інших міст України, де андеграунд являв собою самотні та розрізнені факти, одеський нонконформізм за кількістю митців та широтою мистецьких акцій став великим і системним явищем. Не «тихим протестом», а навпаки, актом яскравого самовираження. Пошук незалежних образів, форм, композицій був процесом усвідомлення свого місця в сучасній світовій культурі.

Сьогодні у нонконформізмі виділяють фігуративний та абстрактний напрямки, елементи мінімалізму, споглядального живопису, ліричної або експресіоністичної абстракції, неоміфологізму, фольклорних мотивів тощо. Кожен автор знайшов своє місце у цій палітрі,

тому розгляд останньої не тільки в межах національної ідентичності збагачує українське мистецтво, виводячи його на рівень чистоті творчості.

Твердохлібова Яніна Миколаївна

*кандидат педагогічних наук, викладач
Державного закладу «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
yanabreadhard@gmail.com*

ФАХОВА ПІДГОТОВКА ХУДОЖНИКІВ ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО МИСТЕЦТВА В «ОДЕСЬКОМУ ХУДГРАФІ»

Ключові слова: художня освіта, навчальний план, художньо-графічний факультет, декоративно-прикладне мистецтво, методика, кераміка.

Національне відродження культури в умовах розвитку українського суспільства нової України початку ХХІ століття зумовило розгляд організаційно-педагогічних завдань художньої освіти. У контексті державних завдань виникла потреба в організації процесу підготовки художників декоративно-прикладного мистецтва в багатонаціональному регіоні Півдня України. В 2009 р. було започатковано підготовку художників декоративно-прикладного мистецтва з вищою освітою в «одеському худграфі», утвореного в Україні п'ятдесят років тому. Організаційну, науково-методичну роботу здійснював декан М. Резніченко. На основі аналізу досвіду провідних вищих закладів освіти він підготував документацію для акредитації й ліцензування спеціальності «Декоративно-прикладне мистецтво» за напрямом 0202 — «Мистецтво». Базуючись на досвіді провідних педагогічних колективів закладів освіти різних регіонів держави, аналізі нормативно-правових засад національної освіти, він розробив навчальний план та комплексну структурно-логічну модель підготовки художників декоративно-прикладного мистецтва в педагогічному університеті. Для цього він організував кафедру вжиткової творчості та методики художнього навчання. До уваги було взято доробки педагогів-художників кафедр факультету для методичного забезпечення циклу таких професійно орієнтованих дисциплін навчального плану спеціальності 6.020205 «Образо-